

Stedsnavn i Rana kommune, arkiv RK 2025/20600

Dalsgrenda fra Akersvatnet til E6 – eksisterende navn og tre nye navn

39748 Vasshavet, rett navn er Vasshøvet. 'hø:v' er det lokale ordet for hode, og det er brukt om plasser der elva fra et vatn starter. Før reguleringa startet elva her.

198286 Luktvasshøvet er vedtatt skrivemøte for en gård i Vefsn, og har gitt opphavet til Vasshøvvegen og Litle Luktvasshøvet. 136144 Vasshovudet er godkjent skrivemåte i Hemnes. I Rana finner jeg bare Vasshøvet på Akersvatnet, men vi har 319565 Lusspevárásj ved Virvatnet. Lusspe er sørsamisk for vasshøv, og navnet betyr fjellknausen ved vasshøvet. Saltendialekten (Brekke 2000) har 'høvv' for hode.

For 39478 Vasshavet ber vi om skrivemåten Vasshøvet. 'høv' bør godtas som regional form siden den er dokumentert i både Salten og Rana.

361804 Avaknausen. Det skal være flertallsform her, altså Avaknausan

865830 Averdalen, er et ikke eksisterende navn og bør slettes slik at 865830 Avadalen blir stående som navn. Det er dalen fra Aven i Akersvatnet og opp mot 440820 Nevertjønnna. Aven er nå overdemt og kan bare ses når vatnet er helt nedtappa.

I ranadialekten er en ave ei vik eller ei utposing på ei stillelv. Ave er utbredt som navn og navneledd i Rana, Hemnes, Hattfjelldal og Vefsn. Fleire av ave-navnene i Vefsn ligger i tidligere Elsfjord kommune, som soknet til Ranfjorden og hadde ranværingadialekt. For 200 år siden beskrev Iver Ancher Heltzen (Ranens beskrivelse 1981: 44) en ave slik: «... man kommer med en ilende fart til Langmoen hvor den danner en stor, dypt inngående bukt eller ave, som ser ut som et lite vann ...». Heltzen var ferdig med manuskriptet i 1834.

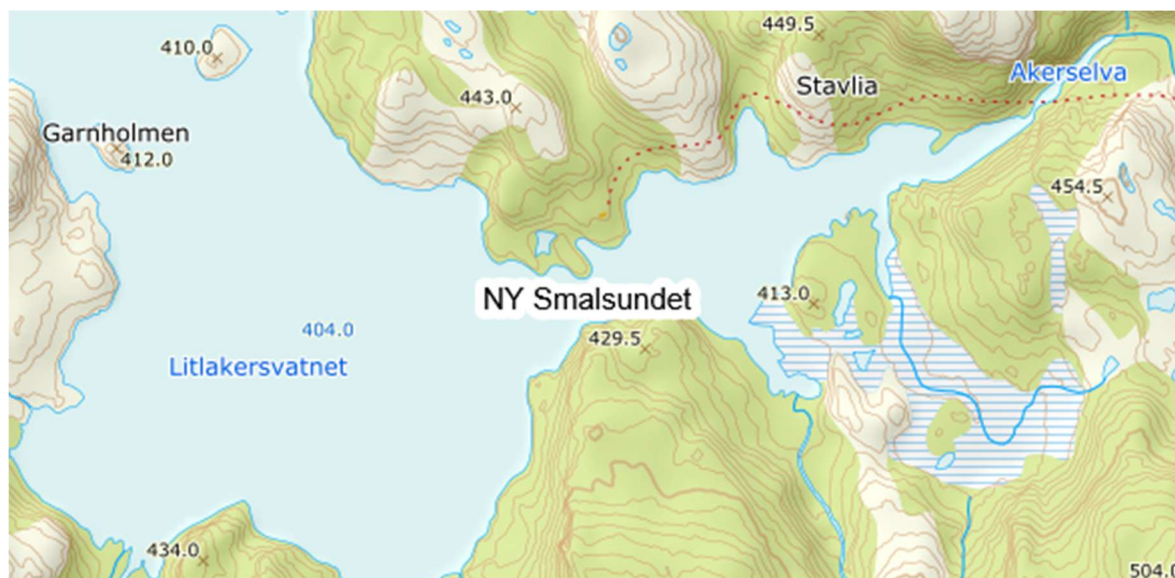
Lexicon Lapponicum har det samiske oppslagsordet «awan ... vik. På västerbottniska: «ava»». Umesamisk (Barruk 2018) har oppslagsordet áhhá ava (liten bukt, med trågt inløp ... smal vik». På Akersvatnet har vi 76846 Aharn som før oppdemminga var ei vik med trangt innløp (navnløs i gradteigkart K16 1919). /a/ som bindevokal er vanlig i ranamålet, som for eksempel 832377 Nesaelva, elvestykket ved Neset.

Hele Rana var et samisk bruksområde før reformasjonen, og norsk språk var nødvendig for mange før samemisjonen kom i gang på 1720-tallet. Det er derfor urealistisk at gamle stedsnavn i Rana har en norsk etymologi. De kan ha en kombinert etymologi fordi språklån var vanlig. /ave/ og /áhhá/ må derfor ha kommet til Rana fra Sverige med samisk språk. Begge ordene har tydeligvis vært i bruk som navn eller navneledd.

NAOB har oppslagsordet ave: ... «substantiv, bøyning aven, aver, uttale [a:'ve], etymologi jf. svensk dialekt ava, ave, avi, avledet av samme rot som evje, 1 dialektalt vannpytt, 2 dialektalt bekevje.» NAOB gjengir Axel Hagemann 1986:195 Under polarkredsen; *elven slynger sig i de forunderligste «aver» og bugter*. Dette er ikke dekkende for bruken av /ave/ i ranværingmålet og NAOB er tilskrevet om denne mangelen.

15848 Akerselva, er et ukjent navn blant dagens brukere. Vi anbefaler at navnet endres til **Akersvasselva** og at den strekker seg mellom Stor- og Litlakersvatnet. Utløpet av Litlakersvatnet fikk en terskel ved kraftutbygginga og er litt oppdemt. Før dette sluttet elva fra Akersvatnet i

Nr. xx Smalsundet. Før teskelbygginga og på stor vassføring var det en svak strøm her (kartutsnitt nedom). Vi ber om at Smalsundet tas inn som nytt navn.

118782 Røykfossen, rett skrivemåte er Røykforsen.

968802 Røykfossdalen, rett skrivemåte er Røykforsdalen

440823 Rundeidet (på kartet Runden), rett navn er Rundea. Navnet har ikke noe med et eide å gjøre, det er ei rund 'ea'. Normert skrivemåte for ea er ide.

Vi har nærmere 50 stedsnavn i Rana med /ea/, særlig tilknyttet Ranelva. /ea/ brukes også i Hemnes. I Vefsn er skrivemåten bestemt form /ida/ eller /ia/. Jeg har undersøkt Hattfjelldal der «ia» er bestemt form, men jeg minner om at ranværingssdialekten snakkes også i Vefsn-bygder som sokner til Ranfjorden. I det aktuelle området har vi 832379 Brattforsea og 225594 Storbruea med dialektal skrivemåte av navneleddet. Vi ber om at /ea/ godkjennes som regional form av /ide/. Vokalsenking er et typisk trekk ved ranværingssdialekten.

440824 Trolleidet, rett navn er Trolliea. Det er ea under Trollia.

179455 Trappfossen, rett skrivemåte er Trappforsen.

16677 Labekkida, rett skrivemåte vil være Labekkea, ref. 440823 Rundea.

664431 Bjerkmoelva. Dette er det tradisjonelle navnet på hovedelva framfor gården Bjerkmoen.

501663 Kløyvningan, lokalt «Klømningan». Vi har også «klømnahøv» som er et kløyvd torskehode, for øvrig en delikatess. Her er det nok elveløpet som blir «kløyvd» av oppstående berg. Klovne er intransitivt mens det transitive verbet er klive/kløyve. Det er det intransitive verbet som passer her, og skrivemåten bør være Klovningan.

953366 Skravelforsen, er et stryk i hovedelva. Kanskje bør navnet flyttes litt.

953374 Aranforsen, forsen som renner inn i Åranelva (neste). Lokalt sies Åranforsen, og det bør være skrivemåten.

164402 Åranelva. Skrivemåten gjengir lokal uttale. Opprinnelsen er ukjent, men det opprinnelige navnet kan være 'Åranda' siden Åranelva er ei lang og smal stillelv. Et parallelt eksempel der /å/ er første ledd, er 589495 Åneset, et nes ved utløpet i fjorden. I Dalsgrenda er det vanlig at parseller i elva har navn etter eiendommen de sokner til, eller noe karakteristisk ved stedet.

347544 Førahågan og 529543 Førahågen, lokalt brukes Førahågan som navn på området. Det er ingen enkelthaug som kan kalles Førahågen.

Norsk ordbok har ikke registrert varianten *føra* for furu. Men etter dialektordbøker brukes det i saltendialekten i tillegg til ranadialektens opprinnelige utbredelsesområde. Saltendialekten har apokopert /a/, *førr*, men 'føra' brukes også. Vi ber om at /føra/ godkjennes som regional form.

225591 Furuhaugsdalen. Lokal uttale er Førahågdalen, og det kan være skrivemåten hvis /føra/ godkjennes som regional form.

711547 Heimdalselva er feil. Dette er navnet på elva framfor gården Hjelmdal, altså **Hjelmdalselva**.

683646 Dalselva. I Dalsgrenda er det tradisjon for at elva har navn etter gården den ligger til eller andre topografiske merker (Storforselva, Årelva osv.). Dalselv ble tatt i bruk av NSB som navn på en nå nedlagt jernbanestasjon. Dalselva er nesten ikke i bruk som stedsnavn. Vi ber om at Dalselva brukes på strekninga mellom Litlakersvatnet og sjøen.

Nr. xx Stifjæra og nr. xx Forsengfjæra vedtas som nye navn på henholdsvis nord- og sørsida av elveosen oppstrøms E6. Navnene kommer av gårdsnavnene Stien og Forsenget.

Mo i Rana 16.10. 25
Trond Ørjan Møllersen

Kilder, som begge har bodd i Dalsgrenda hele sitt liv:

Svein Solbakken, født 1935

Bjørn Lynghei, født 1952

Litteratur framgår av teksten